

is gaining characteristics of organized crime and are characterized by stable bonds, solidarity, expressed orientation crimes, crimes systemic and long-term existence.

Key words: *operational-investigative response, radical person, the structure of criminal activity.*

УДК 343.98.06(477)

М.В. Зубов

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЧЕРГОВИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ОСІБ

У статті розглянуто питання проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у процесі розшуку безвісно відсутніх осіб. Виокремлено ряд слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які є першочерговими при розшуку безвісно відсутньої особи. У результаті проведеного дослідження визначено організаційно-тактичні особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами кримінальної поліції з метою розшуку безвісно відсутніх осіб.

Ключові слова: *слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, розшук, безвісно відсутня особа.*

Постановка проблеми. Результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що кількість безвісно відсутніх осіб у нашій країні з кожним роком зростає. Водночас, учені, практики та правозахисники занепокоєні тим фактом, що зростає саме кількість безвісно відсутніх осіб, які залишаються не розшуканими навіть після проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Заразом, практичні працівники вказують, що відсоток ефективного розшуку безвісно відсутньої особи збільшується лише у випадку, коли з моменту зникнення її до початку розшуку минуло якомога менше часу й одразу було проведено повний комплекс необхідних першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Саме тому вважаємо доцільним розглянути питання проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою розшуку безвісно відсутніх осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ученими в різних галузях права (криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності) було проведено дослідження питання розшуку безвісно відсутніх осіб, серед яких підґрунтям нашої статті є праці Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, Р.С. Белкіна, Б.Е. Богданова, Д.В.Бойчука, В.І.Галагана, В.Г. Гончаренка, В.Я. Горбачевського, Ю.М. Грошевого, О.М. Джужі, А.Я. Дубинського, В.П. Захарова, В.А. Журавля, А.В. Іщенко, О.В. Капліної, Н.С. Карпова, А.М. Кислого, І.П. Козаченка, В.О. Коновало-

вої, А.Н. Колесніченко, Е.Ф. Коновалів, О.Є. Користіна, Є.Д. Лук'янчикова, В.Т. Маляренка, Д.Й. Никифорчука, В.Т. Нора, В.Л. Ортинського, М.А. Погорєцького, М.В. Салтєвського, С.М. Стахівського, О.Ю. Татарова, В.В. Тіщенко, П.Є. Титова, В.М. Тертишника, Л.Д. Удалової, П.В. Цимбала, С.С. Чернявського, М.П. Шаламова, В.Ю. Шепітька, В.В. Шендрика, М.Є. Шумила та ін. Однак після останніх докорінних змін кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства питання проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою розшуку безвісно відсутніх осіб не вивчалось.

Формування цілей. Метою статті є визначення особливостей проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою розшуку безвісно відсутніх осіб.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства у випадку зникнення безвісти особи відкривається кримінальне провадження за фактом вбивства з приміткою «безвісно відсутня особа», тому можна твердити про те, що досудове розслідування повинно здійснюватися повно та якомога швидше. Як вказує В.Я. Горбачевський, першочерговим завданням досудового слідства є встановлення місця знаходження безвісти зниклих осіб – тих, хто з невідомих причин зник з постійного місця проживання чи місця роботи, стосовно кого в органи внутрішніх справ надійшли заяви чи повідомлення про зникнення та є підстави вважати, що вони стали жертвами злочину чи нещасного випадку. Такі заяви й повідомлення можуть надійти від родичів і близьких особи, яка зникла, від посадових осіб житлово-комунальних органів, адміністрацій, установ, організацій, підприємств, де працювала чи навчалася безвісно зникла особа, від органів місцевої влади і місцевого самоврядування. Повідомлення про осіб, які безвісно зникли, може бути отримано із засобів масової інформації, інформація про зникнення може міститися в матеріалах кримінального провадження чи отримана від особи, яка залучена до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. У більшості випадків факт безвісного зникнення людини нерідко є очевидним (заяви та повідомлення близьких родичів, рідше знайомих і колег по роботі), однак залишається невідомим, жертвою якого злочину вона стала (причиною раптового зникнення може бути вбивство, нещасний випадок із приховуванням тяжких наслідків, викрадення для фізичної чи сексуальної експлуатації, захоплення в заручники з метою викупу чи виконання інших протиправних умов, шахрайством, використанням трупа іншої людини, інсценоване самогубство, з від'їздом в іншу місцевість; інші причини) та за ознаками якого злочину необхідно проводити розслідування. Отже, на момент початку досудового розслідування необхідно встановити такі дані, які, з одного боку, підтверджують безвісне зникнення особи, а з іншого – вказують жертвою якого злочину вона стала, та що важливо, дозволяють встановити місце події [1, с. 185]. Тобто, потрібно в найкоротші терміни з'ясувати всі обставини зникнення особи, її останнє місце перебування, осіб, які бачили

безвісно відсутню особу останніми, чули про її плани, особу ймовірного злочинця (у випадку, коли є підстави вважати, що особа стала жертвою злочину), спосіб та час вчинення злочину та, найголовніше, мету ймовірного злочину. Більшість з вказаного можливо встановити під час проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, для яких найважливішим є «фактор часу». Оскільки, як слушно зауважують Є.Д. Лук'яничков та Б.Є. Лук'яничков, аналіз практики засвідчує, що невідкладність тієї чи іншої слідчої дії визначається необхідністю її термінового проведення, що обумовлюється характером слідчої ситуації, яка склалася на конкретний момент розслідування. Зволікання з провадженням таких дій може привести до втрати інформації, яка необхідна для розкриття злочину. Невідкладний характер може мати будь-яка слідча дія і не тільки на початковому етапі розслідування, а й при подальшому провадженні в справі»[2].

Як свідчать результати аналізу емпіричного матеріалу у випадку розшуку безвісно відсутньої особи, першочерговими слідчими (розшуковими) та негласними слідчими (розшуковими) діями є:

- огляд місця, де востаннє бачили безвісно відсутню особу (помешкання, робочого місця, автомашини тощо);
- встановлення та допит осіб, які останніми бачили безвісно відсутню особу;
- встановлення місцезнаходження особи за допомогою з'ясування місцезнаходження радіоелектронного засобу зв'язку (її мобільного телефону).

Практичні працівники пояснюють, що проведення зазначених процесуальних дій надає можливість визначитися з подальшими слідчими версіями. Тому вважаємо доцільним розглянути детальніше вказані процесуальні дії.

Загальновизнано, що однією із першочергових слідчих (розшукових) дій є огляд. Відповідно до положень законодавства визначаються такі види огляду, як огляд місцевості, приміщень, речей і документів та регламентується порядок їх проведення. Основними критеріями такої слідчої (розшукової) дії є своєчасність початку та якісне його проведення. Особливості проведення огляду в кримінальних провадженнях за фактами безвісно відсутніх осіб залежать від самого місця здійснення огляду – місця, де востаннє бачили розшукувану особу.

Як слушно зазначають М. Туркот та Г. Ганова, «слідчому та прокуророві необхідно ретельно підготувати та спланувати тактику огляду місця події таким чином, щоб слідча (розшукова) дія була проведена своєчасно і щонайшвидше» [3].

Так, у випадку коли місце огляду є помешкання безвісно зниклої особи, то слідчим обов'язково вилучаються предмети особистої гігієни (зубна щітка, гребінь тощо), щоб у подальшому можливо було провести аналіз ДНК, фотокартка безвісно відсутньої особи, якщо наявні – записні книжки, мобільні телефони тощо.

В окремих випадках правоохоронці повинні оглянути й інші приміщення, де може перебувати особа, авто- мото- транспорт або територію, що прилягає до місця зникнення. Однак, перш за все, при огляді місця зникнення особи працівники правоохоронних органів повинні встановити чи не наявні сліди боротьби або інше, що вказує на можливе вчинення відносно безвісно зниклої особи злочину.

Подальшою слідчою (розшуковою) дією є встановлення та допит осіб, які заявили про факт зникнення особи, а також тих, хто бачив її останньою. Так, працівники поліції повинні встановити спосіб життя безвісно зниклої особи, наявність або відсутність психічних розладів, чи були раніше факти безвісного зникнення вказаної особи, наявність ворогів або боржників у безвісно зниклої особи, зловживання нею алкогольними чи наркотичними речовинами, коли в останній раз бачили безвісно відсутню особу та предмет їх розмови (чи висловлювала наміри поїхати кудись, чи вказувала, що їй загрожують), наявність у безвісно зниклої особи мобільного телефону (емпіричні матеріали свідчать, що майже у 30 % осіб наявний другий чи третій номер мобільного телефону, про який невідомо чоловікові/дружині, батькам, тому доцільніше встановити номер, опитуючи декількох осіб), рівень достатку безвісно зниклої особи, наявність зв'язків серед осіб, які ведуть антисоціальний спосіб життя тощо.

Після проведення такого допиту працівники поліції можуть зрозуміти, чи є характерним для безвісно зниклої особи залишати місце мешкання, не повідомивши рідних та близьких (у результаті психічних розладів), чи були підстави не повідомляти про своє місце знаходження (пішла із дому після сварки) або можливість вчинення проти неї корисливого злочину (високий рівень доходу безвісно зниклої особи).

Останньою першочерговою процесуальною дією є негласна слідча (розшукова) дія (далі-НСРД) у вигляді встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу зв'язку, терміналу мобільного телефону безвісно зниклої особи. Проведення вказаної НСРД регламентується ст. 268 КПК України [5], а тактика здійснення відомчими наказами МВС України. Водночас, результати аналізу емпіричних матеріалів свідчать, що майже 75 % населення має при собі мобільний телефон, а тому проведення вказаної негласної слідчої (розшукової) дії є доцільним.

Так, наприклад, у кінці жовтня 2015 року до одного із відділів Національної поліції України в м. Харків звернулася громадянка «Б» та повідомила, що напередодні ввечері її чоловік громадянин «Б» пішов із дому нібито до гаражу, що розташований у сусідньому дворі до їх будинку (багатоповерхівка) та не повернувся, при чому мобільний телефон не відповідає. Після огляду місця мешкання гр. «Б» працівники поліції вирішили оглянути приміщення гаражу, при чому до них підійшов охоронець та повідомив, що бачив машину гр. «Б.» у сусідньому дворі (протилежа сторона до помешкання). Оглянувши машину гр. «Б», працівники поліції виявили сліди крові як у салоні авто, так і в багажнику, що дало можли-

вість припустити вчинення стосовно гр. «Б» злочину та необхідність проведення встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу зв'язку мобільного телефону гр. «Б», у результаті чого було встановлено, що останній раз його телефон працював близько 40 км від м. Харків. У результаті огляду території, що була визначена проведенням НСРД, було виявлено труп гр. «Б» з явними ознаками насильницької смерті.

Аналізуючи вказане, можна дійти висновку, що за допомогою проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій працівники поліції змогли встановити місцезнаходження безвісно зниклої особи.

Висновки. Отже, підсумовуючи наведене, можна констатувати, що від своєчасності та повноти проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій залежить час та ефективність розшуку безвісно зниклої особи.

Використані джерела:

1. Горбачевський В. Я. Особливості досудового розслідування за фактами безвісного зникнення осіб / В. Я. Горбачевський // юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. - 2014. - № 2. - С. 185- 201
2. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Характеристика невідкладних слідчих дій / Є.Д. Лук'янчиков, Б.Є. Лук'янчиков. - [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://tdp.kpi.ua/wp-content/uploads/%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%91.%D0%84.-%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%84.-%D0%94.pdf>
3. Туркот М. Проблеми здійснення досудового розслідування у районі проведення антитерористичної операції / М. Туркот, Г. Ганова // Вісник прокуратури. - 2014. - № 12 (162). - С. 11-20.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. - Х. : «Одісей», 2012. - 360 с.

Зубов М.В. Особенности проведения первоочередных следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий во время розыска безвестно отсутствующих лиц

Автором рассмотрены вопросы проведения первоочередных следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий в процессе розыска безвестно отсутствующих лиц. Выделены ряд следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий, которые являются первоочередными при розыске безвестно отсутствующего лица. В результате проведенного исследования определены организационно-тактические особенности проведения первоочередных следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий подразделениями криминальной полиции с целью розыска безвестно отсутствующих лиц.

Ключевые слова: *следователи (розыскные) действия, негласные следственные (розыскные) действия, розыск, безвестно отсутствующее лицо.*

Zubov M.V. Features of urgent investigative (detective) and covert investigation (search) operations during tracing missing persons

This article is an attempt to explore the features of primary investigative (detective) and covert investigation (search) operations during tracing missing persons. The author analyzes empirical data and stated that the number of missing persons in this country is growing every year. However, the author observed that scientists, practitioners and human rights activists are concerned about the fact that increasing is the number of missing persons remain *rozshukanymy* even after the investigation (search) and covert investigative (detective) action, but practitioners indicate that the percentage of effective search for missing persons is increasing only time since the disappearance and the beginning of the investigation as it took less time. The author has determined that one of the ways to improve the search for missing persons is a full set of required primary investigative (detective) and covert (investigators) investigative actions. An analysis of studies devoted to the issue of tracing missing persons, empirical stated that in case of investigation of missing person primary investigators (investigative) and covert investigative (detective) actions are:

- review where in the past seen the missing person (home, workplace, car, etc.);
- the establishment and questioning people who last saw the missing person;
- locating persons using locating electronic means of communication (her cell phone).

At the same time, the author noted that of these proceedings enables decide on further investigative leads and examined in detail these proceedings.

The study identified the organizational and tactical features of primary investigative (detective) and covert investigation (search) operations units of the criminal police for the purpose of tracing missing persons and that the timeliness and completeness of urgent investigative (detective) and covert investigation (search) action depends on the time and efficiency of tracing missing persons untraceable.

Key words: investigative (detective) actions, covert investigative (detective) actions, search, missing person.

УДК 343.983

С.А. Матвієнко

**ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
СУЧАСНИХ ЗРАЗКІВ НАРІЗНОЇ МИСЛИВСЬКОЇ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ВИРОБНИЦТВА ІТАЛІЇ**

У статті розглянуто вичерпний перелік Італійських фірм-виробників мисливської вогнепальної нарізної зброї сьогодення та виокремлено конструкційні особливості деяких рушниць і карабінів, що виготовляються. Пояснено необхідність криміналістичного інтересу до такої категорії зброї. Розмежовано та визначено аспекти криміналістичного інтересу щодо рушниць та карабінів італійського виробництва. Наведено стислий класифікаційний опис конструкції та ідентифікаційних особливостей найпоширеніших мисливських наріз-